

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อต่อยอดและพัฒนางานด้านต่างประเทศ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ศูนย์ความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมอนามัย ได้จัดการประชุมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานด้านต่างประเทศของกรมอนามัย ได้แก่ การประชุมเตรียมการสำหรับการประชุมพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานด้านต่างประเทศ กรมอนามัย ระหว่างวันที่ 15 – 16 มกราคม 2568 และการประชุมพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานด้านต่างประเทศ กรมอนามัย ระหว่างวันที่ 11 – 12 มิถุนายน 2568 โดยทั้งสองเวทีเป็นโอกาสสำคัญในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่ดี และร่วมกันหารือถึงข้อจำกัดในการดำเนินงานด้านต่างประเทศของกรมอนามัย โดยมีหน่วยงานที่มีความโดดเด่นด้านการดำเนินงานระหว่างประเทศเข้าร่วมแบ่งปันประสบการณ์สำคัญ ดังนี้

1. “การขับเคลื่อนงานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อปกป้องกลุ่มเปราะบาง ผ่านการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศ” โดย ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ (ศอช.)

สาระสำคัญ

ประเทศไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ โดย “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” เป็นหนึ่งในประชากรที่มีกประสบปัญหาความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ขาดระบบสนับสนุนและสิทธิพื้นฐาน เนื่องจากสถานะทางสังคม อุปสรรคด้านการเดินทาง และการขาดการรับรู้สิทธิ การดำเนินงานด้านต่างประเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคและสิทธิมนุษยชน ศอช. จึงได้ดำเนินงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNFPA UNICEF และ WHO ซึ่งให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร งบประมาณ และองค์ความรู้ในการออกแบบบริการสุขภาพที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเหมาะสม โดย ศอช. มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและขับเคลื่อนงานร่วมกับพื้นที่และภาคีต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

ความท้าทาย

- นโยบาย ข้อกฎหมาย ทักษะคติของประชาชนเกี่ยวกับอคติต่อชาติพันธุ์ และการเลือกปฏิบัติ
- ความซับซ้อนของปัญหา ทำให้ยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานด้านสุขภาพประชากรกลุ่มชาติพันธุ์
- การพัฒนาระบบบริการ และการส่งเสริมสุขภาพที่คำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ ยังถูกต่อต้านจากบางกลุ่ม

ปัจจัยความสำเร็จ

- การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เข้มแข็งในการวางแผนและการนำนโยบายไปปฏิบัติ
- ผู้นำที่เข้มแข็งและให้ความสำคัญกับงานด้านต่างประเทศ สามารถสร้างแรงจูงใจ ให้การสนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินงานด้านต่างประเทศของหน่วยงานได้
- ประเด็นสุขภาพกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นประเด็นองค์กรระหว่างประเทศและสังคมโลกกำลังให้ความสำคัญ

2. “การบริหารจัดการการประชุม WHO Global Oral Health Meeting” โดย สำนักทันตสาธารณสุข สาระสำคัญ

การประชุม WHO Global Oral Health Meeting มีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นย้ำความมุ่งมั่นของประเทศสมาชิกในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากโลก พ.ศ. 2566-2573 (GOHAP 2023-2030) และหารือระหว่างรัฐบาล สหประชาชาติ ภาควิชาสังคม ให้ได้แนวทางการดำเนินงาน กรมอนามัย นำโดยสำนักทันตสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะสำนักงานใหญ่องค์การอนามัยโลก มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านต่างเพื่อร่วมกันเตรียมการด้านวิชาการและโลจิสติกส์อย่างครอบคลุม ทำให้การประชุมสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ (1) แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากระดับประเทศที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการระดับโลก (2) ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ด้านสุขภาพช่องปาก และ (3) แพลตฟอร์มสำหรับพันธมิตรระดับโลกเพื่อสุขภาพช่องปาก (Global Coalition for Oral Health)

ความท้าทาย

- งบประมาณจากหลายแหล่งทุนไม่เพียงพอ ทำให้ต้องบริหารจัดการอย่างรัดกุมและเหมาะสม
- ข้อกำหนดและเงื่อนไขของแต่ละแหล่งทุนแตกต่างกัน ทั้งในด้านระเบียบ การรายงาน และภาษี
- สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องมีความยืดหยุ่นสูงในการบริหารจัดการ และการสื่อสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว

ปัจจัยความสำเร็จ

- ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านงบประมาณ การบริหารจัดการ และวิชาการ
- มีการวางแผนบริหารจัดการงบประมาณที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของแต่ละแหล่งทุน
- มีการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและตรงต่อเวลา
- การประสานงานมีความยืดหยุ่น การสื่อสารภายในทีมมีประสิทธิภาพ ช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการทำงาน

3. “การดำเนินโครงการความร่วมมือด้านอนามัยแม่และเด็กในแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ปี 2562 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง” โดย ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่

สาระสำคัญ

ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่ ได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ห่างไกลและชายแดนไทย-สปป.ลาว (Improving Maternal and Child Health System in Remote Area and Bordering Thailand-Lao PDR) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง มีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพมารดาและเด็ก เพิ่มคุณภาพการคลอด และลดอัตราการเสียชีวิตของมารดา โดยมุ่งเน้นการอบรมบุคลากร การพัฒนาแผนงานร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสองประเทศ กิจกรรมครอบคลุมทั้งการฝึกอบรม นิเทศ ติดตาม และการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ เพื่อผลักดันให้เกิด “โมเดลสุขภาพแม่และเด็กแขวงบ่อแก้ว” ที่ยั่งยืน และนำไปสู่การพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว

ความท้าทาย

- หลังโครงการได้รับการอนุมัติแล้วยังไม่สามารถดำเนินการได้ทันที เนื่องจากยังไม่ได้รับการโอนงบประมาณ
- การดำเนินโครงการใน สปป.ลาว จำเป็นต้องผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการสาธารณสุขชายแดนก่อน จึงจะสามารถดำเนินการได้
- โครงสร้างการบริหารและระบบราชการของไทยและ สปป.ลาว แตกต่างกัน

ปัจจัยความสำเร็จ

- การวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ โดยเตรียมแผนกิจกรรมล่วงหน้า 2 เดือนในแต่ละกิจกรรม
- คณะทำงานและทีมวิชาการที่แข็งแกร่ง จากศูนย์อนามัย มหาวิทยาลัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- การวางระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และการสื่อสารต่อผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง
- การจัดการความเสี่ยงและความยืดหยุ่นเพื่อรองรับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลง หรือความล่าช้าของระบบบริหารจัดการ

4. “การบริหารจัดการโครงการที่ได้รับงบประมาณจากองค์การระหว่างประเทศ” โดย กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ

สาระสำคัญ

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพได้ยกตัวอย่างการดำเนินงานโครงการสำคัญที่ได้รับงบประมาณจากองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนในการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศของประเทศไทย ซึ่งได้รับงบประมาณจากองค์การอนามัยโลก (WHO) และโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสุขภาพ ซึ่งได้รับงบประมาณจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA)

ความท้าทาย

- ข้อกำหนดด้านภาษาหรือเอกสารทางเทคนิค
- ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์เชิงนโยบายของแหล่งทุน
- การประสานงานหลายภาคส่วน
- ข้อจำกัดด้านการเงินและงบประมาณ
- ความไม่ต่อเนื่องของทีมงานหรือผู้บริหารโครงการ
- แรงจูงใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่เท่ากัน

ปัจจัยความสำเร็จ

- การวางแผนแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ต้นเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
- การมีแผนงานที่ยืดหยุ่น ปรับตัวได้เมื่อเจออุปสรรคหรือความเปลี่ยนแปลง
- การสื่อสารที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ทั้งภายในทีมและกับผู้ให้ทุน
- การจัดการความรู้และถอดบทเรียนหลังโครงการเพื่อใช้ต่อยอดในโครงการถัดไป

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ความท้าทาย และปัจจัยความสำเร็จ ศูนย์ความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมอนามัย จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อต่อยอดและพัฒนางานด้านต่างประเทศ ดังนี้

ลำดับ ที่	ข้อเสนอเชิงนโยบาย	หลักการและเหตุผล
1	พัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน (SOP) และคู่มือบริหารงบประมาณโครงการซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากต่างประเทศ ที่สอดคล้องกับระเบียบของประเทศไทยและเงื่อนไขของผู้ให้ทุน	ปัจจุบันกรมอนามัยยังไม่มี SOP สำหรับการบริหารงบประมาณโครงการซึ่งได้รับงบประมาณจากต่างประเทศ หลายหน่วยงานซึ่งได้รับงบประมาณจากต่างประเทศเป็นครั้งแรกจึงไม่ทราบกระบวนการดำเนินงาน แม้แต่หน่วยงานที่เคยรับงบประมาณจากต่างประเทศแล้วก็ยังประสบความท้าทายในการใช้งบประมาณ เนื่องจากแหล่งทุนแต่ละแห่งมีระเบียบ เงื่อนไข และรูปแบบการรายงานที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายบางรายการได้ หรือสามารถเบิกได้ในอัตราที่ต่ำ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ การขาดแนวทางหรือกลไกที่ชัดเจน ยังอาจนำไปสู่ความผิดพลาด ค่าซ้ำ หรือซ้ำซ้อนในการบริหารงบประมาณ และเป็นอุปสรรคต่อการขยายความร่วมมือกับต่างประเทศในระยะยาว การมี SOP ที่ชัดเจนจึงจะช่วยให้การบริหารโครงการที่ได้รับงบประมาณจากต่างประเทศมีประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใสมากขึ้น
2	มีโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่กรมอนามัยเกี่ยวกับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศในบริบทที่หลากหลาย	การทำงานร่วมกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศต้องอาศัยความรู้และทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะภาษาอังกฤษ การเจรจาต่อรอง พิธีการทูต ความรู้ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมและระบบราชการที่ต่างกัน การบริหารความเสี่ยง การจัดโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างรอบด้านจะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานความร่วมมือกับต่างประเทศให้ดีขึ้น
3	มีโครงการและจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานด้านต่างประเทศของกรมอนามัยเป็นประจำ	จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า หลายหน่วยงานเห็นว่าหนึ่งในปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินงานความร่วมมือระหว่างประเทศประสบความสำเร็จ คือการมีความยืดหยุ่นในการประสานงาน ดังนั้น การจัด

ลำดับ ที่	ข้อเสนอเชิงนโยบาย	หลักการและเหตุผล
		กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายระหว่างประเทศเป็นประจำจะทำให้ผู้รับผิดชอบงานต่างประเทศของแต่ละหน่วยงานมีโอกาสพบปะหารือ และแลกเปลี่ยนความก้าวหน้าของการดำเนินงาน รวมถึงข้อจำกัดระหว่างกัน เมื่อจำเป็นต้องประสานงานเร่งด่วนจะได้สามารถประสานผ่านช่องทางไม่เป็นทางการได้ก่อน และจะทำให้การประสานงานราบรื่นขึ้น
4	ส่งเสริมให้หน่วยงานวิชาการเสนอประเด็นสุขภาพสำคัญเร่งด่วน พร้อมจัดให้มีระบบกลั่นกรองและจัดลำดับความสำคัญของประเด็นร่วมกันในระดับกรม เพื่อผลักดันเข้าสู่เวทีระหว่างประเทศอย่างเป็นระบบ	ประเด็นที่นานาชาติให้ความสำคัญร่วมกันมีแนวโน้มที่จะได้รับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและวิชาการมากกว่า ดังนั้น หากหน่วยงานวิชาการเล็งเห็นความท้าทายหรือโอกาสในประเด็นส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมที่สำคัญเร่งด่วน ซึ่งประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ น่าจะมีความสนใจร่วมกัน ควรผลักดันในเวทีระหว่างประเทศทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก เช่น กรอบแม่โขง-ล้านช้าง กรอบอาเซียน หรือกรอบองค์การอนามัยโลก เพื่อให้ประเด็นดังกล่าวได้รับการบรรจุเป็นวาระระดับนานาชาติ เพื่อเพิ่มโอกาสในการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการจากต่างประเทศ นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือพัฒนาประเด็นสุขภาพนั้น ๆ อย่างยั่งยืน
